

SUSAN NEIMAN • Ahlâki Açıklık

SUSAN NEIMAN 1955'te Atlanta, ABD'de doğdu. Harvard, Yale, Tel Aviv üniversitelerinde eğitimini tamamladı; Berlin Özgür Üniversite'de çalışmalar yaptı. 2014'te Uluslararası Spinoza Ödülü'ne layık görüldü. Halen çalışmalarını Berlin'de sürdürmekte, Einstein Forumu'nun yöneticiliğini yapmaktadır. Diğer kitaplarından bazıları: *Slow Fire: Jewish Notes from Berlin* (1992), *The Unity of Reason: Rereading Kant* (1994), *Modern Düşüncede Kötülük: Alternatif Bir Felsefe Tarihi* (2002; çev. Ayhan Sargüney, Ayrıntı Yayınları, 2006), *Why Grow Up?* (2014).

Moral Clarity. A Guide for Grown-Up Idealists

© 2008 Susan Neiman

Kitabın yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 2260 • Politika Dizisi 138

ISBN-13: 978-975-05-1880-5

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

DİZİN Ayla Karadağ - Aybars Yanık

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SUSAN NEIMAN

Ahlâki Açıklık

Yetişkin İdealistler İçin Bir Kılavuz

Moral Clarity

A Guide for Grown-Up Idealists

ÇEVİREN *Nagehan Tokdoğan*

Annem Judith Chayes Neiman'a

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR 9

Giriş 11

BİRİNCİ KISIM

İDEAL VE GERÇEK

BİRİNCİ BÖLÜM

Amerikan Rüyaları 37

İKİNCİ BÖLÜM

İdealler ve İdeoloji 61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Darağacıyla Yüzleşmek 93

İKİNCİ KISIM

AYDINLANMA DEĞERLERİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Mitler ya da Canavarlar 123

BEŞİNCİ BÖLÜM

Gökyüzü ve Yeryüzü 141

ALTINCI BÖLÜM	
Mutluluk	169
YEDİNCİ BÖLÜM	
Akıl	199
SEKİZİNCİ BÖLÜM	
Hürmet	241
DOKUZUNCU BÖLÜM	
Umut	271

ÜÇÜNCÜ KISIM

İYİLİK VE KÖTÜLÜK

ONUNCU BÖLÜM	
<i>Odysseia</i>: Bir Yolculuk	323
ON BİRİNCİ BÖLÜM	
Peki Ya Kötülük?	367
ON İKİNCİ BÖLÜM	
Aydınlanma Kahramanları	421
ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Ahlâki Açıklık	469
KAYNAKÇA NOTLARI.....	487
KAYNAKÇA.....	497
DİZİN.....	507

TEŞEKKÜR

Bu kitabı yazmaya, 2004 yılının 3 Kasım sabahı Boston'da erkek kardeşim Adam Neiman ile şaşkına dönmüş bir halde oturup dünyaya ne olduğunu anlamaya çalışırken, onun önerisiyle başladım. Bu konuda bir şeyler yazmam için beni teşvik etti. Kafamdakinin bir kitap önerisine dönüşmesiye, sıcak, bilge ve güçlü kılavuzluğuyla bana yol gösteren Sarah Chalfant sayesinde oldu. O olmasaydı bu kitap ortaya çıkmazdı – kendisinin yayın temsilcim olmasından duyduğum memnuniyetin pek çok nedeninden biri de budur. Dominic Bonfiglio, hem ihtiyaç duyduğum kaynaklar ve kitapta tartıştığım meseleleri hangi örneklerle destekleyeceğim konusundaki, hem de çeşitli noktalarda iddialarımı güçlendirmem gerektiğine dair yönlendirmeleriyle, olabilecek en muhteşem araştırma asistanıydı. Becky Saletan kendi yayıncılık işlerinin arasında, kitabın bitmiş kısımlarına dokunmayıp bitmemiş kısımlarına geliştirici müdahalelerde bulunmasıyla mükemmel bir editördü.

Bazı bölümlerin ilk versiyonları Amsterdam'daki Thomas More Konferansı'nda, Sydney ve Melbourne'deki Simone Weil Konferanslarında, Dartmouth'daki Uluslararası Felsefe Yüksekokulu'nda (College International de Philosophy), Yeni Toplumsal Araştırmalar Okulu'nda (The New School for Social Re-

search), Yale'deki Salk Enstitüsü ve Einstein Forumu'nda verdiğim derslerde sunuldu. Buralarda beni dinleyen herkese, katkılarıyla konu üzerine daha fazla düşünmemi sağladıkları için teşekkür ediyorum. Princeton'daki İleri Araştırmalar Enstitüsü (The Institute for Advanced Study), bir yandan *Odyseia*'ya ilişkin eski kaynakların içinde kaybolmuşken, Cumhuriyetçilerin son patlak veren skandallarından uzaklaşmam için iyi bir sığınak oldu; bu kitap Enstitü'nün bir yıllık desteği olmasaydı tamamlanamazdı. Ayrıca pek çok insan kitabın çeşitli bölümlerine ilişkin değerli yorumlarını benden esirgemedi: Doron Ben-Atar, Dan Brudney, Antonia Handler Chayes, Lorraine Daston, Eva Illouz, Tony Judt, Jeremy Bendik Keymer, Robert Pippin, James Ponet, Martin Schaad, Michael Walzer ve Shira Wolosky. Bu kadar düşünceli ve cömert dostlara sahip olduğum için kendimi çok şanslı hissediyorum. En büyük minnettarlığım ise her bölümün birden fazla taslağını ilk okuyan Felix de Mendelssohn'a. Yaptığı eleştirilerin ancak bir kısmına yanıt verebilmiş olsam da, hepsinden yararlandığımı söylemeliyim – tıpkı onun sarsılmaz heyecanından ve teşvikinden yararlandığım gibi.

Ahlâki açıklık üzerine ilk derslerimi, daha çocukken Georgia, Atlanta'daki eğitim sisteminde uygulanan ırkçılığı ortadan kaldırmak için giriştiğim mücadelede bana destek olan annem Chayes Neiman'dan aldım. Bana dürüst ve samimi olan sıradan insanların dünyayı değiştirebileceğini öğreten odur. Bu kitabı ona adıyorum.

Giriş

Sodom ve Gomore iyilik ve kötülük üzerine düşünmek açısından ele alınabilecek en elverişli yerlerdir, fakat bunun nedenleri sizi şaşırtabilir. Genellikle suç ve cezayla ilintili basit vakalarda devreye girerler: Sodomlular günah işler ve tanrı onları helâk eder, dört başı mamur bir şehri bir moloz yığına, bir kadınıysa arkasını dönüp şehre hüznle baktığı için tuz külesine dönüştürür. Fundamentalistler için buradaki günah, genel anlamda cinsel azgınlık, özellikle de homoseksüelliktir ve her ikisi de toplumun bekasını tehdit eden iğrençlikler olarak adedilir. Geyler içinse şehrin yok edilişi, geleneksel dinin adaltsizliğinin bir göstergesidir. Marquis de Sade'a göre bu hikâye, adaleti altüst eden bir şiddet biçimini tasavvur etmeye yönelik bir davetti. Sade İncil'i, kitabın pek çok çağdaş okurundan daha iyi biliyordu.

Hikâye yeterince açık görünebilir, ama bir o kadar da karmaşıktır. Evvela Sodomluların işlediği günahı iğrenç addetmek için illa fundamentalist olmanız gerekmez: Mesele zina ya da homoseksüellik değil, halkın iyi kalpli Lut'un evine sığınan iki yabancıyı alıp onlara topluca tecavüz etmek istemesidir. Antik Akdeniz inanışının, ev sahipleri ve misafirlerin birbirlerine yönelik tutumlarının nasıl olması gerektiğine ilişkin hükümleri

geleneksel ahlâkın zeminini oluştururdu ve bu konudaki ihlaller toplumsal bağlara yönelik can alıcı bir tehdit teşkil ederdi. Yunanlılar bu tarz ihlallerin Truva Savaşı'nı başlatmak için geçerli bir sebep olduğunu düşündüler. Lut ev sahibi olarak üzerine düşeni öyle ciddiyetle yaptı ki, öfkeli kalabalığa misafirleri rahat bırakmaları karşılığında iki bakire kızını sundu. Misafirlerse kapıya üşüşen Sodumluları kör ederek onları helâk eden birer meleğe dönüştürdü. Meleklerle ya da antik misafirperverlik kurallarına inanın ya da inanmayın, her yok oluşun ardında Sodumluların işlediği günahı bulmanız muhtemeldir.

Misafirlere topluca tecavüz etmek yok olmayı hak etmeye yetmezmiş gibi, hikâyenin bazı versiyonları, Genesis'e referansla daha da ayrıntılandırılır: Sodumluların sadece ahlâksız olmakla kalmayıp, bilhassa ahlâk karşıtı bir edaya büründükleri iddia edilir. Bir Yahudi rivayetine göre yabancılara toplu tecavüz etmek, kazara gerçekleşen bir vaka değil, Sodom yasalarında salık verilen bir fiildi. Başka bir rivayete göre, Lut'un kızlarından birinin yoksul bir adama ekmek vermesinin ardından bir odun yığını üzerinde yakılması ya da bir başka isimsiz bakiyenin aynı şeyi yaptığı için tepeden turnağa bala bulanarak arıyla dolu bir dama bırakılması gibi yabancılara yardım etme girişimleri ölümle cezalandırılmak demektir. Yardımın külfeti bile, kötücül bir biçimde, yoksullaştırıcı addediliyordu: İki öküzü sahip olanlara bir günlük amme hizmeti yaptırılırken, tek öküzü olanlara iki günlük hizmet reva görülüyordu. Sodumluların günahlarını daha da kötü kılan şey şükretmemeleriydi zira şehir bolluk içinde yüzüyordu. Bahçıvanlar yeşillikleri sularken topraktan köklere yapışan altın tanelerini toplardı, şehrin sokakları taş yerine safirlerle döşeliydi ve yolların hepsine yedi çeşit ağacın gölgesi düşerdi – üzüm, incir, nar, ceviz, badem, elma ve şeftali. Yine de böylesi bir bolluk bahşedilen şehrin sakinleri, bu zenginliği paylaşmak zorunda kalmaktan ölesiye korkarlardı. Bir kaynağa göre Sodom'daki tüm kuşlar tek bir üzümü bile gagalamasınlar diye öldürülmüşlerdi. Medeniyetin yabancılara yönelik nezaket çerçevesinde tanımlandığı bir coğrafyada, Sodumluların yaptığı katmerli bir zulümdü.